

Natuurlijk Rietsnijden!

**Toekomstvisie voor de rietcultuur in de
Nederlandse laagveenmoerasgebieden,
opgesteld op initiatief van de
Algemene Vereniging voor de Rietcultuur in Nederland**

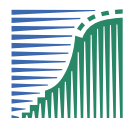

Opgericht 1937

Natuurlijk Rietsnijden!

Toekomstvisie voor de rietcultuur in de
Nederlandse laagveenmoerasgebieden.

Deze Toekomstvisie is tot stand gekomen met financiële en inhoudelijke steun van:

landbouw, natuur en
voedselkwaliteit

Natuurmonumenten
Beschermt natuur in Nederland

Gemeente
Nieuwkoop

Beste lezer!

De Algemene Vereniging voor de Rietcultuur in Nederland (AVRN) heeft afdelingen in de Wieden, de Weerribben en het Nieuwkoopse Plassengebied. Op de jaarvergadering van onze vereniging in 2004 kwam het idee naar voren om eens wat verder te kijken dan een stengel riet lang is, en om aan de hand van een hoeveelheid te verzamelen bedrijfsgegevens van een aantal rietsnijders uit de verschillende gebieden waar de AVRN-leden actief zijn, te kijken hoe de rietteelt op dit moment rendoert.

Aanvankelijk wilden wij deze bedrijfsgegevens samenvatten in een rapportje, en dat vervolgens aanbieden aan minister Veerman en de natuurbeschermingsorganisaties. Bij nader inzien leek ons dit toch wat te kort door de bocht, want het maken van een rapport kost een hoop energie en veel geld. En wanneer daar geen reactie op zou komen, zou dat eigenlijk ook weggegooid geld zijn. Daarom hebben we het opstellen van een Toekomstvisie voor de AVRN-leden breder getrokken, en heeft de AVRN in een vroeg stadium contact gezocht met alle overheden en terreinbeheerders die bij het rietsnijden betrokken zijn. Dit in de hoop dat onze inspanningen daadwerkelijk effect zouden hebben. Eind 2005 waren de verzamelde gegevens van de rietbedrijven beschikbaar, en hebben we een aantal overheden en natuurbeschermingsorganisaties gevraagd om inhoudelijke en financiële ondersteuning bij het opstellen van een Toekomstvisie voor de rietcultuur in de Nederlandse laagveenmoerasgebieden.

Onze oproep heeft effect gehad, want er is voldoende geld binnen gekomen om een (gezamenlijke) Toekomstvisie op te kunnen stellen, en ook was er bij alle partijen bereidheid mee te praten over de inhoud van deze visie.

Op 16 maart 2006 is door de AVRN een Startbijeenkomst georganiseerd, waarbij behalve de 3 afdelingen van de AVRN ook Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, het ministerie van LNV, de provincie Overijssel, waterschap Reest & Wieden, het Overlegorgaan Nationaal Park de Weerribben en Vogelbescherming Nederland vertegenwoordigd waren. Tijdens deze Startbijeenkomst zijn veel waardevolle ideeën naar voren gebracht, die voor een groot deel zijn verwerkt in deze Toekomstvisie voor de rietcultuur. Hier volgen enkele uitspraken waarmee de startbijeenkomst van 16 maart werd afgesloten:

- Het riet in de laagveenmoerasgebieden moet gesneden blijven worden, en rietsnijders spelen daarbij een belangrijke rol.
- Nu niet stoppen met overleg, maar samen (snel) actie ondernemen!
- We moeten echt samenwerken, willen we de toekomst van de rietcultuur binnen de laagveenmoerasgebieden in Nederland veilig kunnen stellen.
- We moeten nieuwe geldstromen zoeken, waarmee het snijden van Nederlands riet gefinancierd kan worden!

De Toekomstvisie voor de rietcultuur in de Nederlandse laagveenmoerasgebieden is nu gereed, en wordt gedragen door alle partijen die tijdens de Startbijeenkomst en de vervolgbijeenkomst in juni 2006 bijeen waren. Onderdeel van de visie is een Uitvoeringsprogramma, waarin projecten en acties zijn opgenomen die samen moeten zorgen voor het in stand houden van de rietcultuur in de laagveenmoerasgebieden. Zonder snelle en oplossingsgerichte maatregelen redden de Nederlandse rietsnijders het niet. En zonder rietsnijders redden de Nederlandse laagveenmoerasgebieden het niet!

Het heeft de AVRN enorm goed gedaan dat er zoveel belangstelling was bij andere partijen voor het opstellen van deze Toekomstvisie voor de rietcultuur, en de AVRN wil al deze partijen hartelijk danken voor de financiële en inhoudelijke bijdragen die het opstellen en drukken van deze Toekomstvisie mogelijk hebben gemaakt! Ook dank aan de heer Henk Post van Waterschap Reest en Wieden, die beide bijeenkomsten met alle betrokkenen op inspirerende wijze heeft geleid!

Namens de AVRN,

Wout van de Belt
(voorzitter)

1. Waarom is een Toekomstvisie voor de rietcultuur nodig?

In Nederland wordt op enkele 1000-en hectares riet gesneden voor de dakbedekking. Meestal gebeurt dit in gebieden met de bestemming natuur. Belangrijke gebieden voor de rietoogst zijn de Weerribben, de Wieden, het Zwarte Meer, de Olde Faenen en de Nieuwkoopse Plassen. Een beperkt deel van het rietland binnen de natuurgebieden is in eigendom van de rietsnijders zelf; een veel groter deel wordt gepacht van de terreinbeheerders van de betreffende natuurgebieden (Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, het Fryske Gea of het Zuid-Hollands Landschap). Soms ook wordt rietland gepacht van een particuliere eigenaar.

Het rietsnijden levert de rietsnijder inkomsten op door de verkoop van het riet op de markt. Een deel van het rietland is onder het Programma Beheer (Subsidieregeling Natuurbeheer) gebracht, waardoor een vergoeding per hectare rietland wordt verkregen. Daarnaast draagt het rietsnijden in hoge mate bij aan het behoud van het (gewenste) open karakter en de habitats en soorten die thuishoren in laagveenmoerasgebied.

Het kost de rietsnijders echter steeds meer moeite om het hoofd financieel boven water te houden: de kosten die gemaakt moeten worden voordat het riet naar de groothandel gaat worden steeds hoger, terwijl de prijs van een bos riet de afgelopen jaren enorm is achtergebleven bij de prijsontwikkeling. Dit heeft onder meer te maken met de aanvoer van riet uit Oost-Europa, waar het riet tegen veel lagere kosten geproduceerd wordt. Eén van de oorzaken is dat al het rietland in de Nederlandse laagveenmoerasgebieden alleen over wa-

ter bereikbaar is. Het buitenlandse riet levert een enorme concurrentie op, waar de Nederlandse rietsnijders niet tegenop kunnen! Op dit moment komt al ca. 60% van het riet dat in Nederland op de daken wordt gelegd uit het buitenland, en naar verwachting zal dit percentage de komende jaren verder oplopen.

Ook zullen de nieuwe en aangescherpte regels uit Europa (zoals de Vogel- en Habitatrichtlijn en de Kaderrichtlijn Water) naar verwachting in de toekomst meer en meer van invloed zijn op de omstandigheden waaronder riet in de Nederlandse natuurgebieden kan groeien en kan worden geoogst. Enerzijds komt de rietcultuur in ons land daardoor verder onder druk te staan. Anderzijds bieden de Vogel- en Habitatrichtlijn en ook de Kaderrichtlijn Water handvatten om de rietcultuur in stand te houden. Immers, het snijden van riet is nodig om de (instandhoudings)doelen uit deze richtlijnen te kunnen behalen.

Het bestuur van de Algemene Vereniging voor de Rietcultuur in Nederland (AVRN) heeft besloten de ontwikkelingen rond de rietprijzen, de import van riet en de aangescherpte regelgeving niet lijdzaam af te wachten, en om een Toekomstvisie voor de rietcultuur in de Nederlandse laagveenmoerasgebieden op te stellen. Deze Toekomstvisie is gemaakt in overleg met de overheden en beheerders van de natuurgebieden waarbinnen het riet gesneden wordt (Natuurmonumenten voor de Wieden en de

Nieuwkoopse Plassen en Staatsbosbeheer voor de Weerribben) en tevens met Vogelbescherming Nederland vanwege de moerasvogels.

Alle partijen bleken de stelling te onderschrijven dat de rietcultuur voor de Nederlands laagveenmoerasgebieden behouden moet blijven. Belangrijk argument daarbij is voor de meeste partijen het open houden van het karakteristieke landschap van de laagveenmoerasgebieden, waar de Wieden, de Weerribben en het Nieuwkoopse Plassengebied toe behoren. Het open houden van het landschap is van groot belang voor de habitats en soorten die daar van nature bijhoren, maar ook voor de recreanten die juist op dit karakteristieke landschap afkomen. Daarnaast werd het belang van de rietcultuur genoemd vanwege de (water) zuiverende werking van het riet, het rietsnijden als cultuurhistorisch belangrijke activiteit die het landschap gevormd heeft en ook vanwege de regionale werkgelegenheid in het riet, en afgeleid daarvan in de recreatiesector. Daarbij is ook genoemd dat de rietsnijders niet het gehele jaar door actief zijn in het riet. Om een compleet gezins-

inkomen te kunnen verdienen, wordt het riet-snijden gecombineerd met andere activiteiten. Zo zijn er rietsnijders die buiten het rietseizoen mos verzamelen, beroepsvisser of aannemer zijn, een camping hebben of fietsen verhuren. Het riet-snijden en de andere activiteiten wisselen elkaar dus vaak op een logische wijze af, zij vullen elkaar aan en kunnen niet zonder elkaar.

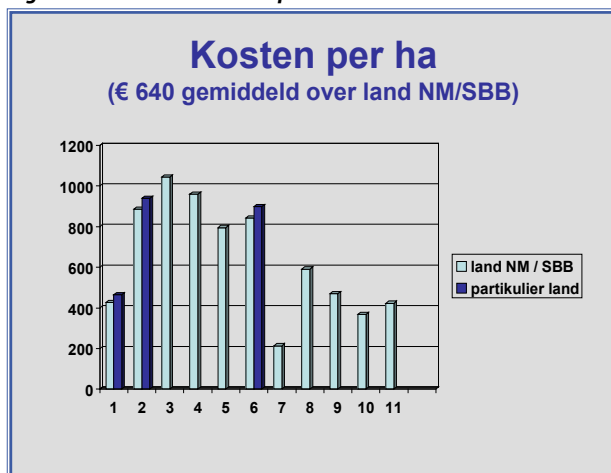
In de bijeenkomsten over de Toekomstvisie voor de rietcultuur is ook een directe relatie gelegd tussen het rietsnijden en de instandhoudingsdoelen die vanuit het rijk zijn opgesteld voor alle Vogel- en Habitatrichtlijngebieden. In deze instandhoudingsdoelen is per gebied aangegeven welke habitats en soorten in stand moeten blijven, en welke zich verder moeten ontwikkelen. In de Wieden, de Weerribben en de Nieuwkoopse Plassen komen verschillende habitats en soorten voor die in stand moeten blijven, en die daarbij afhankelijk zijn van het in stand houden van rietland. Belangrijk zijn in dit verband onder meer het Veenmosrietland en verschillende kwalificerende vogelsoorten, zoals de Grote karekiet, de Roerdomp en de Snor.

2. De kosten en baten van het rietsnijden voor de rietsnijders

Om een goed beeld te krijgen van de kosten en baten van het rietsnijden, hebben 11 AVRN-leden gedurende het rietseizoen 2005 alle uren en kosten bijgehouden die zijn gemaakt met het snijden, (door)binden, vervoeren en opslaan van het riet (zie figuur 1). Op basis van de verzamelde gegevens zijn allereerst de gemiddelde jaarlijkse kosten van het rietsnijden in beeld gebracht. Deze kosten zijn berekend per hectare rietland.

Opvallend was dat meer dan de helft van de bedrijven een aantal kosten niet naar voren had gebracht, zoals brandstof ("vergeten"), afschrijving van de boten ("hebben we toch wel"), molens ("die zijn toch al afgeschreven") of een arbeidsongeschiktheidsverzekering ("staat geboekt op onze andere werkzaamheden"). Veel rietsnijders zijn zich totaal niet bewust van de kosten die zij moeten maken om het riet te kunnen snijden en af te leveren. Door navraag te doen bij de deelnemende bedrijven, konden alle kosten en afschrijvingen in de berekeningen worden meegenomen. Daarbij is

Figuur 2. Gemiddelde kosten per ha

steeds 50% van een bedrag genomen voor de afschrijving van machines en boten die ook buiten het rietsnijden worden gebruikt. Dit geldt ook voor de verzekeringen.

Figuur 2 laat voor alle (11) bedrijven de gemiddelde kosten en afschrijvingen per hectare zien. Duidelijk is in figuur 2 te zien dat deze kosten per bedrijf enorm kunnen verschillen. Gemiddeld over alle bedrijven zijn de kosten van het rietsnijden **€ 640 per hectare**. De gemiddelde kosten en afschrijvingen voor bedrijven groter dan 20 ha zijn circa € 500,-. De verschillen tussen bedrijven zijn onder meer afhankelijk van de ligging van de percelen (grotere afstanden afleggen betekent meer werkuren per ha) en het al dan niet kunnen beschikken over een afbetaalde rietopslagplaats. Daarnaast worden de verschillen tussen bedrijven sterk beïnvloed door de kosten voor de machines (bedrijven die de machines ook voor andere werkzaamheden gebruiken en/of die de machines zelf repareren zijn veel goedkoper uit), het al dan niet hebben afgesloten van een arbeidsongeschiktheidsverzekering en het inschakelen van een boekhouder.

Tegenover de kosten van het rietsnijden staat de (financiële) opbrengst. Deze bestaat uit de prijs die de riethandel betaalt en (indien aan de orde) uit de vergoeding die een rietsnijder krijgt uit het Programma Beheer (PB). De vergoeding uit het PB hangt af van het overeengekomen beheerpakket: cultuurrietland levert minder subsidie op dan bijvoorbeeld veenmosrietland (omdat daarvoor ook andere en meer werkzaamheden moeten worden uitgevoerd). De bedrijven die gegevens hebben aangeleverd snijden allen cultuurrietland, en daarom is ook bij het berekenen van de (financiële) opbrengst uitgegaan van de beheervergoeding voor cultuurriet uit het PB. In werkelijkheid

zullen niet alle percelen van de bedrijven onder het PB zijn gebracht (vanwege de daaraan verbonden voorwaarde dat het rietland voor 15 april schoon moet zijn). In Nieuwkoop kan overigens geen gebruik worden gemaakt van het PB, omdat daar niet aan alle voorwaarden wordt voldaan (vlakdekkend branden).

Figuur 1. Kosten en afschrijvingen rietbedrijven

Verzamelde gegevens per bedrijf

aantal hectares
uren per hectare
uren in het riet
(snijden-binden-doorbinden-schoonmaken perceel-varen)

Kosten van het rietland + opslag

pacht rietland + waterschapslasten
huur / afschrijving / rente gebouw
(+ kosten energie + onderhoud + water + verzekering + schoonmaak)

Kosten machines + vaartuigen

afschrijving molen per jaar
afschrijving kammachine + trekker per jaar
afschrijving maai/snijmachine per jaar
afschrijving punter + b.b. motor per jaar
afschrijving bok per jaar

Overige kosten

Verzekeringen machines en vaartuigen
Brandstof
Bind- en staalband + touw
Onderhoud en reparaties
Kleine aanschaffingen
Contributies, abonnementen, vergunningen
Kantoorkosten
Werkkleding
Arbidsongeschiktheidsverzekering
Boekhouder
Overige bedrijfskosten

¹ Er is van uitgegaan dat de kosten per hectare op particulier rietland of land gepacht van NM of SBB gelijk zijn. Dit is niet helemaal juist: pacht voor particulier rietland ligt hoger (ca. € 0,20 per bos) dan voor land gepacht van NM/SBB (ca. € 0,08 per bos). Daarnaast wordt voor particulier rietland geld uitgegeven voor onkruidbestrijding. Deze posten zijn echter slechts van geringe invloed op de gemiddelde kosten per hectare.

In onderstaande kaders zijn de uitgangspunten weergegeven die zijn gebruikt bij de berekening van het gemiddelde inkomen per hectare rietland gepacht van NM/SBB en bij particulier land. In Bijlage 1 zijn de gegevens van de 11 bedrijven weergegeven.

Op basis van de verzamelde gegevens is vervolgens de gemiddelde opbrengst per hectare berekend. Op een hectare cultuurrietland gepacht van NM/SBB wordt gemiddeld **€ 1195,-** verdiend (opbrengst riet plus vergoeding cultuurrietland PB). Op een hectare particulier rietland (gepacht of in eigendom) wordt gemiddeld **€ 1840,-** verdiend. Per bedrijf kan dit bedrag enorm verschillen. Figuur 3 geeft weer welk bedrag per hectare rietland uiteindelijk wordt verdiend (gemiddeld **€ 560,-** per hectare rietland gepacht van Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, e.a.). Daartoe zijn de gemiddelde kosten per hectare afgetrokken van de opbrengst per hectare. De bedrijven met zowel particulier rietland als land gepacht van NM of SBB, brengen met het particuliere rietland hun inkomen op een voor hen acceptabel niveau.

bN+W

Berekening opbrengst rietland NM/SBB:

- 450 bossen riet per ha
- € 2,30 per bos
- SN: 160 euro per ha
- € 1195 per ha cultuurriet

Door vervolgens het gemiddelde inkomen per ha te delen door het aantal uur dat per hectare is gewerkt², is het gemiddelde (bruto) inkomen per uur berekend. Ook daarbij is onderscheid gemaakt tussen percelen gepacht van NM of SBB en particulier rietland. Het berekende gemiddelde "bruto uurloon" is voor alle afzonderlijke bedrij-

bN+W

Berekening opbrengst particulier land:

- 800 bossen riet per ha
- € 2,30 per bos
- geen SN-subsidie
- € 1840 per ha cultuurriet

ven weergegeven in figuur 4. Ook in deze figuur is te zien dat bedrijven onderling zeer verschillen in het bruto inkomen per uur. Gemiddeld over alle 11 bij de berekeningen betrokken bedrijven levert het rietsnijden op rietland gepacht van NM of SBB ca. **€ 8,-** per uur op. Berekend over de bedrijven die 20 ha rietland of meer maaïen, is het gemiddelde uurinkomen ca. € 10,-. Op particulier rietland bedraagt het gemiddelde bruto uurloon ca. **€ 16,-**. Dit laatste bedrag is echter berekend over slechts 3 bedrijven. De verschillen in (bruto) uurloon per bedrijf worden vooral veroorzaakt door de gemaakte kosten per hectare en door het aantal uur dat per hectare rietland wordt gewerkt.

Op de uitgevoerde berekeningen is zonder twijfel heel wat af te dingen. Zo is het aantal bedrijven waarvan de gegevens zijn gebruikt om de berekeningen uit te voeren, feitelijk veel te laag om algemene uitspraken te kunnen doen over "de rietsector in het algemeen". Maar de gegevens geven wel een belangrijk signaal af, namelijk dat de rietsnijders zich financieel in een benarde positie bevinden. Om er achter te komen of het berekende

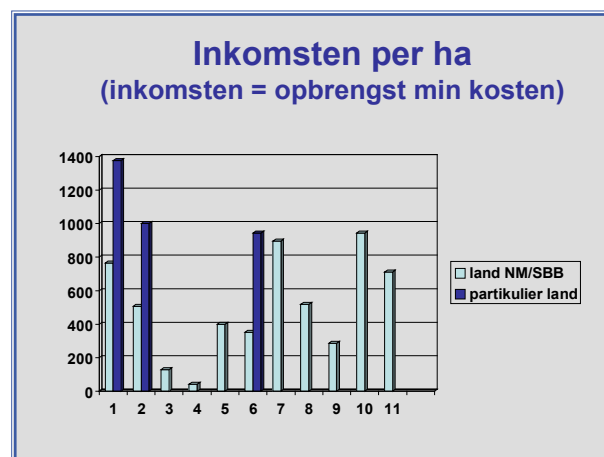
² Gemiddeld wordt door de AVRL-leden 59 uur per hectare rietland gewerkt, waarbij dit gemiddelde varieert tussen 39 en 70 uur. Van invloed zijn onder andere het aantal noodzakelijke vaaruren en de waterstand op de percelen. In de "Rietmaaivergoedingsregeling" (eind jaren '70) werd overigens uitgegaan van 75 a 100 uur werk per hectare rietland.

uurloon ook door de andere AVRN-leden wordt herkend, is in het voorjaar van 2006 een enquête onder de leden gehouden. Daarin zijn onder andere vragen gesteld over de gemaakte kosten en afschrijvingen, de opbrengsten per hectare rietland en het bedrag dat redelijk zou zijn om als uurloon te verdienen met rietsnijden. Daarnaast is gevraagd of de AVRN-leden verwachten over 5 of 10 jaar nog riet te snijden en of zij nog extra rietpercelen zouden willen bewerken. In het kader op pagina 19 zijn de resultaten van de enquête weergegeven.

De binnengekomen reacties bevestigen de uitgevoerde berekeningen van de gemiddelde kosten: gemiddeld wordt volgens de opgaven € 530 per hectare rietland uitgegeven (zonder correctie op "vergeten" onderdelen). Volgens de ingezonden reacties ligt de gemiddelde opbrengst per hectare rietland gepacht van Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer of een provinciaal landschap iets hoger

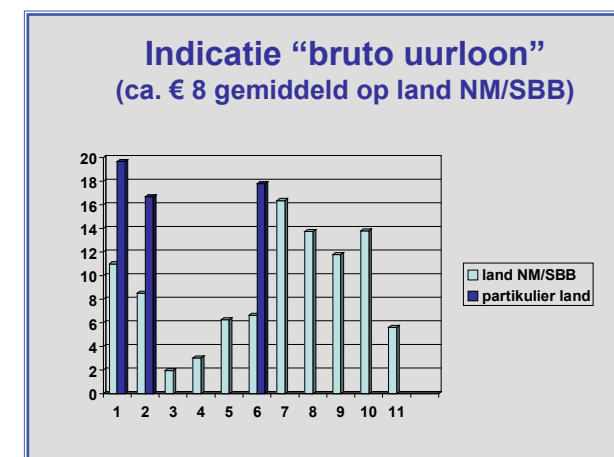
dan de berekeningen over de 11 bedrijven, omdat ook het aantal bossen riet per hectare wat hoger ligt (gemiddeld 530 bossen riet i.p.v. 450 bossen). Voor de particulier gepachte hectares daarentegen, ligt volgens de enquête het gemiddeld aantal bossen riet en dus de gemiddelde opbrengst per hectare iets lager dan in de eerste berekeningen (650 i.p.v. 800 bossen riet).

Figuur 3. Verdiensten per hectare

Op de vraag of de AVRN-leden verwachten over 5 of 10 jaar nog aan het werk te zijn antwoordden alleen de mannen boven 68 jaar dat zij over 5 jaar waarschijnlijk geen riet meer zullen snijden. De anderen geven aan graag in het riet door te blijven werken, waarbij vaak wordt opgemerkt dat er dan wel aanvullende financieringsstromen moeten komen, en dat het inkomen per uur echt omhoog moet.

Figuur 4. Bruto uurloon

Het kan ook anders!

Op de 21 hectare rietland in de Zouweboezem (Zuid-Holland) is de situatie anders geregeld. Eigenaar en terreinbeheerder van dit rietland (het Zuid-Hollands Landschap) staat garant voor een vaste uurvergoeding voor de daar actieve rietsnijder. Het Zuid-Hollands Landschap geeft aan waar stroken riet of hele percelen rietland moeten blijven staan vanwege de moerasvogels. Het bedrag dat met het riet op de markt wordt verdiend, wordt afgetrokken van het afgesproken inkomen per uur.

3. De maatschappelijke baten van het rietsnijden

Naast de financiële baten voor de rietsnijders levert het rietsnijden ook een aantal andere baten op, zoals een open landschap en een aantal natuurwaarden die thuishoren bij laagveenmoerasgebied. Het zijn baten die maatschappelijk gezien bijzonder gewenst zijn, maar die tot op heden niet hebben geleid tot medefinanciering van het rietsnijden. In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op deze maatschappelijke baten. Daarbij beperkt de beschrijving zich tot de gebieden waarbinnen de AVRN het grootste deel van haar leden heeft: de Wieden, de Weerribben en het Nieuwkoopse Plassengebied.

Een open landschap

Als rietland niet gemaaid wordt, duiken al na enkele jaren de eerste struiken en boompjes (Zwarte els, Berk en Wilg) op. Na 4 tot 5 jaar verdwijnt het open karakter van het landschap ter plaatse, en na 8 tot 10 jaar is het voormalige rietland veranderd in (moeras)bos, dat alleen nog met rigoureuze maatregelen te herstellen is. In de periode 1960 -1970 werd een groot deel van het rietareaal in de Wieden en de Weerribben niet of nauwelijks gesneden, met als gevolg een enorm opschot van houtachtige gewassen in de oorspronkelijke rietpercelen. Het open landschap is in de jaren 1970 - 1980 deels weer hersteld, onder andere door het invoeren van de rietmaaivergoeding³. Daarnaast bestaat sinds 1986 ook de regeling Bosrooien, waarmee elk jaar enkele tientallen hectares verbost rietland boomvrij worden gemaakt. Rond het jaar 2000 tenslotte, is in de Wieden en de Weerribben gestart met het op grote schaal maken van nieuwe petgaten en met het afplaggen van verouderd rietland. Voor deze werkzaamheden hebben Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer (gezamen-

lijk) een aanzienlijke Europese subsidie gekregen (Life-Natuur). Op dit moment wordt geprobeerd een vervolgsubsidie te verkrijgen voor het afplaggen van rietland en het maken van open water. In 2002 is ook in het Nieuwkoopse Plassengebied 18 ha rietland afgeplagd. Het resultaat daarvan wordt niet door iedereen als positief ervaren.

Recreatie en toerisme

Een open landschap in de Wieden, de Weerribben en de Nieuwkoopse Plassen is van groot belang voor de (natuurgerichte) recreanten, die juist op dit type landschap afkomen. Dit heeft ook alles te maken met de afwisseling tussen het rietland en de andere elementen die binnen en buiten deze gebieden voorkomen (open polder landschap, bosjes en laanstructuren, zeldzame vogelsoorten, oude stadjes etc). Bekend is dat de recreatie in zowel de gemeente Nieuwkoop als de gemeente Steenwijkerland een grote bijdrage levert aan de regionale economie. De rietcultuur draagt daaraan enorm bij door haar rol bij het onderhoud van de (natuur) gebieden.

In de gemeente Steenwijkerland hebben ca. 400 mensen een baan die een directe relatie heeft met de aanwezige natuurwaarden en het land-

schap. Volgens het rapport *“Overijssel: kansrijk in het groen”* (KPMG, 2005) is het vooral de recreatiesector die daar voor zorgt. Ook vermeldt dit rapport dat de inkomsten uit toeristenbelasting voor een gemeente met hoge natuur- en landschapswaarden (Steenwijkerland hoort daarbij) een relevante extra bron van inkomsten oplevert.

Beschermde habitats en soorten

Het behoud van het open karakter van de laagveenmoerasgebieden is ook van grote betekenis voor een aantal habitats en soorten die in dit landschap thuishoren. Het voorkomen van een aantal van deze habitats en soorten heeft ook geleid tot de aanwijzing van de Wieden, de Weerribben en het Nieuwkoopse Plassengebied als Europese Vogel- en Habitatrichtlijngebieden.

Belangrijke habitats voor de Habitatrichtlijn zijn het Trilveen en het Veenmosrietland (vooral in de Weerribben). Een belangrijke kwalificerende plantensoort is de Groenknolorchis, die strikt gebonden is aan Trilveen (dat regelmatig wordt gevoed met kalkrijk water). Vanuit het Programma Beheer (SN-regeling) wordt voor Trilveen en Veenmosrietland ook een hogere vergoeding per hectare uitgekeerd

³De rietmaaivergoeding was aanvankelijk 250 gulden (€ 113) per hectare, maar toen meer rietsnijders hierop aanspraak wilden maken, ging de vergoeding per hectare omlaag. In de jaren '90 is de rietmaaivergoeding afgeschaft.

Bosrooien in de Weerribben

dan voor cultuurrietland, omdat Trilveen en Veenmosrietland minder (verkoopbaar) riet opleveren en omdat de rietsnijder op dit type rietland anders en langer moet werken om het riet van het land te halen. Door deze extra inspanningen worden deze bijzondere habitats echter wel in stand gehouden.

Cultuurrietland is op zich geen beschermd habitat in de zin van de Habitatrictlijn, maar het in stand houden van deze rietlanden is wel essentieel voor een aantal kwalificerende soorten voor de Europese Vogelrichtlijn, zoals Roerdomp, Grote Karekiet, Porseleinhoen en Snor. Vooral overjarig riet met veel randlengte langs het water, is van belang voor deze karakteristieke moerasvogels.

Behalve door de Europese regelgeving, worden ook verschillende karakteristieke soorten van het laagveenmoeras beschermd door de Flora- en Faunawet. Hiertoe behoren onder meer de volgende plantensoorten (voor zover de beschermde planten een relatie hebben met rietland): Veenmosorchis, Rietorchis en de Moeraswespenorchis.

Bijdrage aan een betere waterkwaliteit

Uit onderzoek dat in opdracht van waterschap Reest en Wieden is uitgevoerd (Arcadis, 2004) is gebleken dat van de hoeveelheid fosfaat die in het winterhalfjaar uit de Wieden en de Weerribben wordt afgevoerd, 16% verdwijnt met het gesneden riet⁴. Dit komt overeen met een jaarlijkse afvoer van 3,3 ton fosfaat. De waterkwaliteit in Wieden en Weerribben is relatief goed, maar voldoet nog niet aan de waterkwaliteitsnormen die vanuit de 4de Nota Waterhuishouding zijn gesteld. Ook de normen die waarschijnlijk zullen voortvloeien uit de Europese Kaderrichtlijn Water, worden nog niet behaald. Dit onderschrijft het belang van de waterzuiverende werking van het riet.

Riet in de oevers van watergangen en plassen

Riet kan er toe bijdragen dat oevers van watergangen stevig blijven. Langs watergangen met veel vaarbewegingen moet riet gecombineerd worden met een oeververdediging. Onderhoud door de (vaarweg)beheerder wordt door de aanwezigheid van riet dat door rietsnijders gesneden wordt goedkoper. Ook zorgt een dikke rietkraag ervoor dat boten niet aanleggen, althans: een rietkraag kan er voor zorgen dat mensen niet op de oever klauteren. Daarmee helpt de aanwezigheid van riet in de oevers van vaarwegen en plassen mee aan de zonering van de recreatie in waterrijke gebieden.

Het overjarige riet in de oevers van watergangen of langs plassen levert bovendien gebied op waar moerasvogels kunnen broeden of van waaruit zij kunnen foerageren. Ook heeft riet in de oever een positieve invloed op de (locale) waterkwaliteit, en bieden de stengels van waterriet een goede schuilplaats voor vis en andere waterdieren.

⁴ Uit de literatuur is bekend dat riet per jaar en per ha ca. 20 kg P uit het water opneemt. Ongeveer 5 kg fosfaat blijft in het riet opgeslagen en verdwijnt uit het gebied door de rietogst. In het Nieuwkoopse Plassengebied verdwijnt door het afvoeren van het riet naar schatting ca. 0,5 - 1 ton P per jaar.

4. Toekomstvisie voor de rietcultuur in de laagveenmoerasgebieden

In hoofdstuk 2 is uiteengezet dat rietsnijden tegen een inkomen dat nu door de rietsnijders in het riet verdiend wordt, geen toekomst heeft. Bovendien zal de prijs van een bos Nederlands riet alleen maar lager worden, als de aanvoer van goedkoop (dek)riet uit het buitenland verder toeneemt. Uit de enquête die onder een deel van de AVRN-leden is gehouden, bleek dat 60% van hen verwacht over 5 of 10 jaar nog aan het werk te zijn in het riet, ofwel dat het werk zal worden overgenomen door een opvolger (ofwel: de zoon). Maar vaak wordt daarbij wel als voorwaarde genoemd dat de inkomsten uit het riet dan wel moeten verbeteren, ofwel dat naar verwachting alleen nog het eigen land of particulier gepacht rietland zal worden gesneden. Het is dus hard nodig het rietsnijden weer aantrekkelijk te maken, zodat een aantal rietbedrijven blijft bestaan en er weer nieuwe (jonge) rietsnijders bijkomen. Alleen dan zal er

ook in de toekomst voldoende belangstelling zijn om rietland van de terreinbeheerder te pachten, te snijden en te onderhouden.

Om dat te bereiken moet er in ieder geval voor gezorgd worden dat met het rietsnijden een redelijk inkomen kan worden verdiend. En dat is alleen mogelijk als in de toekomst niet alleen wordt betaald voor het riet als product, maar ook voor de maatschappelijke baten van het rietsnijden (zoals een open landschap, een positieve invloed op de recreatieve en de natuurwaarden, het leveren van een bijdrage aan het realiseren van de instandhoudingsdoelen en een betere waterkwaliteit). Daarom kiest de AVRN er voor om het rietsnijden niet langer alleen te beschouwen als commerciële aangelegenheid, maar als combinatie van broodwinning en middel om het laagveenmoerasgebied in stand te houden. Dat betekent dat de leden van

de AVRN bereid zijn om naast het commerciële rietsnijden ook verschillende groen-blauwe diensten (hogere natuurwaarden, ruimte voor moerasvogels, een bijdrage leveren aan een gezonde waterkwaliteit, etc) te leveren, mits daar een redelijke en waardevaste vergoeding tegenover staat. Daarbij hoort ook dat daarover langjarige afspraken worden gemaakt, zodat de rietsnijder ook in zijn toekomst kan investeren. Met andere woorden: de AVRN wil het riet blijven snijden met (nog meer) oog voor natuur en landschap.

Eerste vraag daarbij is bij welk inkomen het voor een rietsnijder financieel mogelijk is op deze manier aan het werk te zijn. Uit de al eerder genoemde enquête onder de AVRN-leden is naar voren gekomen dat zij een uurloon van ca. **€ 27,50** redelijk vinden voor het rietsnijden (exclusief een vergoeding voor machines en boten). Dat komt overeen met het uurloon dat volgens het CBS gemiddeld in Nederland wordt verdiend door werknemers en ondernemers met een lagere tot middelbare beroepsopleiding (bron: CBS, 2005). Om uit de kosten voor machines, boten, opslag en verzekeringen te kunnen komen (gemiddeld 600 euro/ha), komt het totale uurbedrag op **€ 37,50**. Er van uitgaande dat per hectare rietland gemiddeld 60 uur gewerkt wordt (snijden, binden, doorbinden, vervoer, schoonhouden van de percelen etc), komt dit overeen met een gewenst en redelijk bruto inkomen van ca. **€ 2250,-** per ha. Een hectare rietland gepacht van een natuurbeherende organisatie leverde in 2005 gemiddeld ca. € 1200 per hectare op (gemiddeld 450 bossen riet a € 2,30 per bos + vergoeding cultuurrietland € 160 per ha). Dat betekent dat er per hectare gepacht rietland **een financieel gat van € 1000,-** gevuld moet worden⁵ om het rietsnijden ook in de toekomst aantrekkelijk genoeg te houden voor de huidige rietsnijders en te maken voor de nieuwe generatie.

⁵ Op rietpercelen die niet onder het programma beheer vallen, is dit financiële gat minstens € 160,- groter.

Belangrijk is steeds te benadrukken dat de riet-snijders met hun werkzaamheden maatschappelijke diensten leveren die vergoed (gaan) worden: er wordt door hen gewerkt en voor dat werk moet worden betaald.

Andere gebruiksmogelijkheden van riet?

In de Startbijeenkomst over de toekomst van de rietcultuur in de Nederlandse laagveenmoerasgebieden, is ook van verschillende kanten de optie naar voren gebracht om alternatieve toepassingen van het riet te onderzoeken en te promoten. Het ligt niet direct op de weg van de rietsnijders om deze alternatieve gebruiksmogelijkheden van het riet te gaan onderzoeken. Voor de rietsnijder staat immers het snijden en bewerken van het riet voor de dakbedekking centraal. Dat neemt echter niet weg dat het snijden van riet dat niet (meer) geschikt is als dekriet, zeker een bijdrage kan leveren aan het in stand houden van de rietsector. Denk bijvoorbeeld aan het cyclisch maaien van riet dat enkele jaren is blijven staan t.b.v. de moerasvogels. Bij een ander gebruik van riet valt overigens te denken aan riet voor de opwekking van energie, voor bouwmaterialen of als stro (stal).

In onderstaande tabel is aangegeven hoeveel geld nodig is om het financiële gat van € 1000,- per ha te kunnen vullen voor al het rietland dat verpacht wordt door NM en SBB in de Wieden, de Weerribben en de Nieuwkoopse Plassen. Het gaat om grote bedragen, waarvan echter een deel al gedekt is (onder meer uit het Programma Beheer). Daarnaast is medefinanciering mogelijk door de partijen die voordeel hebben aan het rietsnijden, zoals de waterschappen (vanwege het gunstige effect van de afvoer van het riet op de waterkwaliteit), de provincies (als het rietsnijden wordt erkend als GB-dienst) en de gemeenten (vanwege de relatie tussen het rietsnijden, het open landschap en de daarbij horende natuurwaarden, het belang daarvan voor de recreatie en voor het woonklimaat voor de bewoners van de streek). Daarnaast zou door de gezamenlijke partners moeten worden gezocht naar andere financieringsmogelijkheden voor het snijden van rietland.

In deze Toekomstvisie is vooral uitgegaan van de belangen en mogelijkheden van de rietsnijders die zijn aangesloten bij de AVRN (die initiatiefnemer was voor het opstellen van deze Toekomstvisie). Mogelijk scharen andere rietverenigingen en onafhankelijke rietsnijders zich ook achter deze visie!

Riet uit Polen

Riet maaien in Polen

Benodigde bedragen realisatie Toekomstvisie rietcultuur AVRN

	Oppervlakte verpacht door NM , SBB, het Fryske Gea of het ZHL	Benodigde financiering (uitgaande van een aanvulling van €1000,- / ha.	Oppervlakte particulier rietland
Wieden (NM)	1050 ha	€ 1.050.000,-	250 ha
Weerribben (SBB)	(vooral veenmosriet) 1000 ha	€ 1.000.000,-	250 ha
Nieuwkoopse Plassen (NM)	350 ha	€ 400.000,-	70 ha
TOTAAL	2400 ha	Ca. € 2.450.000,-	570 ha

Samengevat luidt de Toekomstvisie voor de rietcultuur in de Nederlandse laagveenmoerasgebieden als volgt:

- De rietcultuur in de Nederlandse laagveenmoerasgebieden kan alleen blijven bestaan, als met het rietsnijden een normale boterham kan worden verdiend*.
- Dat betekent dat naast de opbrengst uit het riet (als product) ook een vergoeding moet komen te staan tegenover de andere opbrengsten van het rietsnijden: behoud van een open en aantrekkelijk landschap, hogere botanische natuurwaarden, meer moerasvogels en een gunstige invloed op de waterkwaliteit.
- Daartoe is het nodig het snijden van riet in laagveenmoerasgebieden aan te merken als groen-blauwe dienst, waardoor gebruik kan worden gemaakt van de beleidskaders die zijn vastgesteld door provincies, waterschappen en gemeenten (en de financieringsstromen die daar bijhoren).
- Bij het aanmerken van rietsnijden als groen-blauwe dienst hoort dat in de gebieden waar het riet gesneden wordt natuur, landschap en waterhuishouding (peil en kwaliteit) uitgangspunt zijn.
- Verkend wordt of het mogelijk is riet met een ecologisch keurmerk op de markt te brengen.
- Rietsnijders moeten worden gestimuleerd om “natuurlijk” riet te snijden (o.a. door het organiseren van voorlichtingsbijeenkomsten en cursussen).
- Het afplaggen van rietland en het maken van open water is nodig om ook in de toekomst waardevolle moerasvegetaties en moerasvogels te behouden.
- Om het gebruik van Nederlands riet door de overheden te bevorderen wordt het gebruik van riet uit Nederlandse natuurgebieden verplicht gesteld in de Monumentenzorg en andere subsidieregelingen.
- Een intensieve en langjarige voorlichtingscampagne moet ertoe bijdragen dat ook in de toekomst Nederlands riet zal worden afgezet als dekriet op de Nederlandse markt. De boodschap is: **Gebruik Nederlands Riet!**

* Uitgaande van het prijspeil 2006 wordt onder een “goede boterham” verstaan: een uurloon van € 27,50 voor arbeid (aangevuld met een bedrag van € 10,- voor machines e.d.)

5. De maatschappelijke baten van het rietsnijden uitgedrukt in geld.

Kern van de Toekomstvisie voor de rietcultuur in de Nederlandse laagveenmoerasgebieden, is dus dat de rietcultuur in deze gebieden alleen kan blijven bestaan als niet alleen voor het riet als product wordt betaald, maar ook voor de andere (maatschappelijke) baten van het rietsnijden (open landschap, meer natuurwaarden en een betere waterkwaliteit). Op die manier kan in elk gebied een rietcultuur ontstaan die daarbij past, en zullen rietsnijders, natuur en landschap allemaal renderen. De rietsnijder krijgt in deze Toekomstvisie een erkende rol in het natuurbeheer, en hij neemt deze rol ook op zich.

Om de Toekomstvisie handen en voeten te geven, zijn de maatschappelijke baten van het rietsnijden zo goed mogelijk in geld uitgedrukt. De resultaten van deze berekeningen zijn besproken met waterschap Reest & Wieden, Hoogheemraadschap Rijnland, de provincies Overijssel en Zuid-Holland, gemeente Nieuwkoop en gemeente Steenwijkerland, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Vogelbescherming Nederland. Dit heeft geleid tot enkele aanpassingen van de berekeningen. In de volgende paragrafen is per maatschappelijk doel (van het rietsnijden) het financiële voordeel voor andere partijen weergegeven. In hoofdstuk 6 is aangegeven op welke wijze het vergoeden van deze maatschappelijke baten (of diensten) kan worden vormgegeven.

Rietsnijden en recreëren

De aanwezigheid van natuur- en landschapswaarden hebben een positieve invloed op de recreatiesector in een streek. In De Wieden, Weerribben en de omgeving van Nieuwkoop wordt zowel varend, fietsend als wandelend genoten van het fraaie open landschap en de natuur. En in winters met voldoende vorst weten vele duizenden mensen deze gebieden te vinden waar het zo geweldig mooi schaatsen is.

In Noordwest-Overijssel komen in het zomerhalfjaar meer dan 1,5 miljoen bezoekers. In het Nieuwkoopse Plassengebied zijn dat er ca. 300.000 à 500.000. Daarmee is de recreatiesector van groot belang voor de regionale economieën van beide gebieden. Het zou daarom niet onterecht zijn een deel van de toeristenbelasting die via recreatie en toerisme bij de gemeenten binnen komt, aan te wenden om natuur en landschap in stand te houden. Bij de gemeente Steenwijkerland komt jaarlijks ongeveer € 215.000,- binnen aan toeristenbelasting. Van de gemeente Nieuwkoop zijn geen gegevens over de toeristenbelasting ontvangen.

Daarbij moet overigens ook bedacht worden dat een groot deel van de bezoekers aan de Wieden en de Weerribben en het Nieuwkoopse Plassengebied er niet overnacht, maar er overdag wel geld uitgeeft. Gemiddeld geeft een dagtoerist 11 tot 12 euro uit tijdens haar/zijn bezoek. Anderhalf miljoen bezoekers in de Kop van Overijssel brengen met elkaar dus minstens 15 miljoen euro in het gebied. De dagrecreanten aan het Nieuwkoopse Plassengebied brengen met elkaar jaarlijks 3 tot 5 miljoen euro binnen.

Rietsnijden en wonen

Daarnaast is uit verschillende studies naar voren gekomen dat de waarde van woningen nabij natuurgebieden ca. 10% hoger ligt dan elders. Via de Onroerend Zaak Belasting (OZB) heeft dit een positieve invloed op de inkomsten van de gemeenten waar deze natuurgebieden liggen.

In de begroting 2006 van de gemeente Steenwijkerland is een bedrag van ca. € 4,5 miljoen opgenomen aan OZB. De hoogte van dit bedrag wordt dus voor een deel bepaald door de verschillende natuurgebieden in de regio. Ook dit is een reden waarom deze gemeente zou kunnen bijdragen aan het in stand houden van deze natuurgebieden binnen haar gemeentegrenzen: deze leveren een goed woon- en leefklimaat op, en daar mag best iets tegenover staan. Van de gemeente Nieuwkoop zijn geen gegevens over de OZB verkregen. Aangenomen mag worden dat ook daar de aanwezigheid van natuur de inkomsten uit de OZB beïnvloedt.

Rietcultuur en de waterhuishouding

De relatie tussen de rietcultuur en de waterhuishouding heeft betrekking op het peilbeheer, de waterkwaliteit en het riet op de oevers van watergangen en plassen.

Peilbeheer

Op dit moment is het peilbeheer van de Wieden en de Weerribben in de maanden januari tot maart afgestemd op de rietcultuur: het waterpeil wordt in deze maanden lager gehouden dan het optimale waterpeil voor de natuur, zodat de rietsnijders het rietland op kunnen om het riet te snijden. Op 31 januari 2006 heeft Waterschap Reest en Wieden een Waterbesluit genomen aangaande de Boezem van Noordwest-Overijssel. Daarin is vastgelegd dat het boezempeil vanaf 2007 in het zomerhalfjaar verder mag uitzakken dan het gebruikelijke zomerpeil (NAP – 0,83 m.) om de inlaat van gebiedsvreemd water bij gemaal Stroink zoveel mogelijk te voorkomen. Dit lagere boezempeil in de zomer zal maximaal enkele dagen du-

ren⁶. Het voorkomen van waterinlaat in een droge zomer heeft voor het waterschap als voordeel dat er minder fosfaat op de boezem terecht komt (en wat er niet bijkomt, hoeft er ook niet uit). Een peilbeheer dat geen rekening houdt met het rietsnijden, zal geen direct financieel voordeel voor het waterschap opleveren. Een hoger peil in de wintermaanden vermindert echter wel de kans dat in het voorjaar of de zomer (gebiedsvreemd) water ingelaten moet worden om het gewenste hogere voorjaarspeil te kunnen handhaven. Voor de rietsnijders is het van belang dat het peil in het voorjaar hoog genoeg staat, zodat na het maaiseizoen de jonge rietscheuten voldoende water hebben en bij (nacht)vorst de scheuten niet kapot vriezen.

In het laagveenmoerasgebied van de Nieuwkoopse Plassen wordt een vast (boezem)peil van NAP -1,52 meter gehanteerd. Het peilbesluit voor de Nieuwkoopse Plassen (Polders Noord) dateert uit 1944, en voor zover bekend is destijds bij het bepalen van het peil geen rekening gehouden

met de groeiomstandigheden en/of het oogsten van het riet. Hoogheemraadschap Rijnland is gestart met het opstellen van het Watergebiedsplan voor de Nieuwkoopse Plassen: daarin zal aandacht worden besteed aan de rietteelt.

Waterkwaliteit:

Samen met het riet uit Wieden en Weerribben wordt ca 3,3 ton fosfaat afgevoerd. Als het waterschap deze hoeveelheid fosfaat zelf uit het water zou moeten halen, is alleen al voor de daarbij benodigde chemicaliën en voor de verwerking van het slib uit de zuiveringsinstallatie een bedrag van € 3.650,- per ton fosfaat nodig. Voor 3,3 ton fosfaat gaat het om een bedrag van ca. € 12.000,- per jaar. Hierbij is geen rekening gehouden met kosten voor de installatie. Fosfaatverwijdering uit het water door het afvoeren van maaisel, zou voor waterschap Reest en Wieden neerkomen op een bedrag van ca. € 145.000⁷. Van dit bedrag wordt $\frac{3}{4}$ bepaald door de storkosten van het maaisel.

In de Nieuwkoopse Plassen valt het waterbeheer onder Hoogheemraadschap Rijnland. Voor dit gebied wordt geschat dat ca. 0,5 tot 1 ton P met het afgevoerde riet wordt verwijderd. De kosten van chemicaliën en slibverwijdering betreffen in dit geval ca. € 2000 - € 4000. Het afvoeren van P via afvoer van nat maaisel zou voor Rijnland een kostenpost opleveren van ca. € 25.000 - € 50.000.

Oeververdediging

Ook het snijden van riet door de rietsnijders langs de watergangen die door de waterschappen beheerd worden, levert de waterschappen een besparing op. Langs 7 km door Reest en Wieden beheerde watergang binnen Wieden en Weerribben ligt rietland. Het riet op deze percelen is hoog in het drukste deel van het vaarseizoen. Om te kunnen berekenen hoeveel geld daardoor wordt bespaard aan oeververdediging en maatregelen om aanleggen te voorkomen, zijn meer gegevens nodig.

⁶ In de toekomst is het daarnaast de bedoeling het boezempeil in de winterperiode langer hoog te houden, met een extra piek van 10 cm boven het gebruikelijke winterpeil van NAP -0,73 meter (gedurende een week in de maand november) om kalkrijk oppervlaktewater naar de kraggen (in Zuid-Holland "zudden" genoemd) te brengen. Hierover is nog geen definitief besluit genomen.

⁷ Afvoer en verwerking van een ton maaisel kost gemiddeld € 35. Met een ton nat maaisel wordt gemiddeld 0,8 kg fosfaat afgevoerd. Om 3,3 ton fosfaat af te voeren moet $3300 / 0,8 = 4125$ ton maaisel worden afgevoerd. Dat kost in totaal $4125 \times € 35 = € 144.375$.

De relatie tussen de rietcultuur en moerasvogels

In de laagveenmoerasgebieden waar de AVRN-leden rietsnijden, komen verschillende belangrijke en karakteristieke moerasvogels voor. Een deel daarvan is reden geweest om de Wieden, de Weerribben en de Nieuwkoopse Plassen aan te wijzen als Vogelrichtlijngebied. De situatie in de laagveenmoerasgebieden is op dit moment echter niet optimaal voor moerasvogels (peilbeheer, waterkwaliteit, intensieve rietteelt, gebrek aan waterriet, rust etc). Dit was voor het Ministerie van LNV dan ook aanleiding om speciaal beleid voor moerasvogels te ontwikkelen, wat tot uiting kwam in de opstelling van het Beschermingsplan Moerasvogels 2000-2004. Vogelbescherming Nederland heeft dit plan opgesteld en heeft het bijbehorende beschermingswerk gecoördineerd.

In het kader van dit Beschermingsplan is onder andere onderzocht wat de invloed van rietoogst op moerasvogels is en met welke aanpassingen de achteruitgaande soorten geholpen kunnen worden. Uit het onderzoek bleek dat in gebieden met intensieve rietoogst (op perceelsniveau wordt vrijwel al het riet jaarlijks gesneden) er veel te bereiken is door op perceelsniveau elk jaar 15 tot 20% van het riet te laten staan, en in cyclisch beheer te nemen. Voor soorten als Roerdomp en Grote karekiet is vooral overjarig riet in (brede) stroken langs het water belangrijk. Rietranden alléén zijn niet genoeg; moerasvogels (bijv. soorten als Snor en Purperreiger) hebben ook grotere aaneengesloten percelen overjarig riet nodig.

Door het riet op de ene plek 2 en op de andere plek 3 (of nog meer) jaar te laten staan, wandelt overjarig riet van verschillende leeftijden door de laagveenmoerasgebieden. Als daarnaast rietland wordt afgeplagd en nieuw open water wordt gemaakt (waardoor in de toekomst weer nieuw rietland tot ontwikkeling kan komen), ontstaat een maximale variatie binnen de gebieden, en is steeds

riet uit elke leeftijdsklasse aanwezig. Dit is gunstig voor de moerasvogels. Vanuit natuurperspectief moet het maaien en afvoeren van het riet zo vroeg mogelijk in het seizoen worden afgerond om verstoring van vogels te voorkomen. Voor de riet-snijders is 15 april een acceptabele datum: in overleg kunnen bepaalde gebieden eerder in het jaar gesneden worden.

In de Toekomstvisie voor de Rietcultuur is ruimte voor moerasvogels, doordat voorafgaande aan het maaien van de percelen door de terreinbeheerder kan worden aangegeven welk deel van het riet voor deze vogels moet blijven staan. Daarbij gaat de AVRN er van uit dat de inkomstenderving die daarvan het gevolg is, wordt verrekend in de vergoeding voor de geleverde GB-dienst.

Uit het onderzoek van Vogelbescherming blijkt dat aanpassingen in de rietoogst een enorme potentie opleveren voor moerasvogels. In meerdere gebieden kunnen kernpopulaties ontstaan; dat

betekent een aanzienlijke bijdrage aan de instandhoudingsdoelen, die voortvloeien uit de Europese Vogelrichtlijn (vertaald in de Natuurbeschermingswet).

Er van uitgaande dat 15% van het rietoppervlak niet jaarlijks gemaaid wordt (en het overjarige riet moet worden afgevoerd), is daarvoor ter compensatie jaarlijks in bijv. het Wiedengebied € 185.000,- nodig⁸. Voor het Nieuwkoopse Plassengebied gaat het om een bedrag van ca. € 60.000,-. Dit bedrag houdt nog geen rekening met het afvoeren van het niet meer geschikte riet. Dit oude riet zou heel goed gebruikt kunnen worden als biomassa (energie), strooisel of als materiaal voor isolatieplaten.

Een andere mogelijkheid is het aanvragen van Europese vergoeding voor de verminderde financiële opbrengst uit riet, omdat de moerasvogels die profiteren van de aanwezigheid van overjarig riet worden beschermd door de Vogelrichtlijn⁹.

⁸ Berekening: als op 15% van 1050 ha rietland in de Wieden geen riet wordt gesneden vanwege de moerasvogels, wordt op 180 ha en gedurende 2 jaar geen geld verdiend met het riet: het eerste jaar wordt niet gesneden en het tweede jaar is het riet niet meer geschikt als dekriet. Dit komt voor de Wieden neer op een totaal inkomstenverlies van: $180 \times 450 \times 2,30 = \text{ca. } € 185.000$ per jaar.

⁹ In de Aanwijzingsbesluiten VHRL voor Wieden, Weerribben en Nieuwkoopse Plassen is voor een deel van de kwalificerende vogelsoorten ook een uitbreidingsdoelstelling opgenomen. Voorbeeld: Roerdomp in de Weerribben (uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied) en Grote karekiet in de Wieden (uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied).

6. Hoe kan de Toekomstvisie waarheid worden?

Om de Toekomstvisie voor de Rietcultuur in laagveenmoerasgebieden van Nederland ook echt waar te kunnen maken, moeten discussies worden gevoerd en moeten afspraken worden gemaakt tussen rietsnijders, overheden en terreinbeheerders, is verder onderzoek nodig (bijv. naar alternatieve gebruiksmogelijkheden voor het riet), moeten zaken verder worden uitgezocht en moeten subsidies of bijdragen worden aangevraagd. Maar allereerst moeten de partijen die betrokken zijn bij het rietsnijden en bij laagveenmoerasgebieden, het rietsnijden erkennen als noodzakelijke (beheer)maatregel waarmee het open landschap van de Nederlandse laagveenmoerasgebieden en de daarbij behorende natuurwaarden in stand kan worden gehouden. Ambtelijk is deze erkenning gegeven: volgende stap is een bestuurlijke erkenning van het maatschappelijke belang van het rietsnijden!

Daarna kan op bestuurlijk niveau worden vastgelegd hoe en met wie (meerjarige) afspraken kunnen worden gemaakt over het rietsnijden, welke doelen precies behaald moeten worden en welke ver-

goeding tegenover deze GB-dienst moet komen te staan. Streven van de AVRN is in de loop van 2006 definitieve afspraken met de verschillende overheden, terreinbeheerders en andere maatschappelijke partners (waaronder Vogelbescherming) te maken. Is financiering vanuit de begrotingen van de overheden en andere organisaties niet (of niet geheel) mogelijk, dan moeten partijen gezamenlijk zoeken naar aanvullende geldstromen.

Er zijn verschillende regelingen denkbaar waarmee de financiering van het rietsnijden kan plaatsvinden. Voorkomen moet echter worden dat het vergoeden van de maatschappelijke baten van het rietsnijden (open landschap, in stand houden kwalificerende soorten VHRL, bijdrage aan een goede waterkwaliteit etc) wordt beschouwd als individuele bedrijfssteun, waarvoor vanuit de Europese regelgeving geen toestemming zal worden gegeven. Op dit moment werken verschillende overheden aan een beleidskader voor groene en blauwe diensten. Ook wordt in dat kader gewerkt aan een landelijke catalogus GB-Diensten, waarin voor alle (op dit moment bekende/verzonnen) GB-

Diensten wordt aangegeven welke vergoeding¹⁰ daar tegenover kan staan zonder in strijd met de Europese regelgeving te werken. Deze landelijke catalogus wordt opgesteld in opdracht van het ministerie van LNV. Doel van de catalogus is dat "Brussel" daarmee voor een groot aantal GB-diensten kan vaststellen of zij gelden als individuele steunmaatregel of als werkelijke dienst, waar een overheid een vergoeding tegenover kan stellen.

In het kader op de volgende pagina voor de definitie die de provincie Overijssel hanteert voor het begrip GB-diensten. Opvallend is daarin de zin: "GB-diensten spelen in op de publieke, collectieve vraag naar landschap, natuur en water waarvoor de overheden (rijk, provincies, gemeenten en waterschappen) verantwoordelijkheid dragen". De financieringsregeling die door de provincie Overijssel voor het uitvoeren van GB-Diensten is vastgesteld, geldt overigens alleen voor particulieren. Er kan dus geen (direct) gebruik van worden gemaakt door terreinbeherende instanties, zoals Natuurmonumenten of Staatsbosbeheer.

Enquête gegevens (50 inzendingen):

Gemiddelde leeftijd	50 jaar
Gemiddelde kosten per hectare	€ 530,-
Gemiddelde opbrengst partikulier land	650 bossen riet
Gemiddelde opbrengst rietland NM/SBB	530 bossen riet
Over 5/10 jaar nog aan het rietsnijden	60% (deels met voorwaarden)
Uitbreiding rietland gewenst	15%
Gewenst uurloon (excl. materialen)	€ 27,50

bN+W

Ter vergelijking:

- loonwerker: € 28,50 / uur
- gemiddeld LBO: € 20,00 / uur
- gemiddeld MBO: € 25,00 / uur
- aannemer: € 33,00 / uur
- hovenier: € 31,00 / uur

¹⁰ In de onlangs vastgestelde landelijke catalogus Groen-Blauwe Diensten wordt uitgegaan van een uurinkomen van € 27,50 voor arbeid. Volgende stap is het vaststellen van deze catalogus door "Europa".

Hieronder volgt een opsomming van een aantal mogelijkheden om het rietsnijden als GB-dienst te kunnen financieren. De AVRN heeft nog niet gekozen voor een van deze opties (of voor een combinatie), maar geeft er de voorkeur aan in overleg met overheden, terreinbeheerders en andere partners een keuze te maken. Daarbij is het zeker denkbaar dat per gebied of per categorie rietsnijders (pachters van een terreinbeherende instantie, particuliere pachters of eigenaren van rietland) een andere keuze wordt gemaakt. Voor de AVRN en de partners telt in de eerste plaats het eindresultaat, namelijk dat ook in de toekomst het riet door de rietsnijders gesneden kan worden in de laagveenmoerasgebieden van Nederland.

Tot slot is van groot belang dat er een groeiproses komt naar de andere rol die rietsnijders zullen gaan vervullen, als het commerciële rietsnijden wordt gecombineerd met het leveren van groene en blauwe diensten. De rietsnijders zullen hun zelfstandigheid een beetje moeten opgeven, maar daar staat tegenover dat zij een toekomst hebben in het riet. Een deel van de rietsnijders zal moeten wennen aan deze nieuwe rol, maar dat zal ook gelden voor de terreinbeherende instanties.

Mogelijke financiering Toekomstvisie AVRN:

- Bijdrage uit PB zo veel hoger maken, dat een redelijk uurloon kan worden verdiend
- Het PB toegankelijk maken voor alle rietsnijders (bijv. door aangepaste pakketten in te voeren)
- Oprichten Gebiedsfonds Rietsnijden (Stichtingsvorm conform Beleidskader GB-Diensten provincie Overijssel): verschillende partijen storten geld in het rietmaafonds en daaruit wordt een bedrag per hectare rietland betaald.
- NM en SBB en rietsnijders sluiten langjarige contracten af (vgl. ZHL)
- Opnieuw instellen van de Rietmaaivergoeding

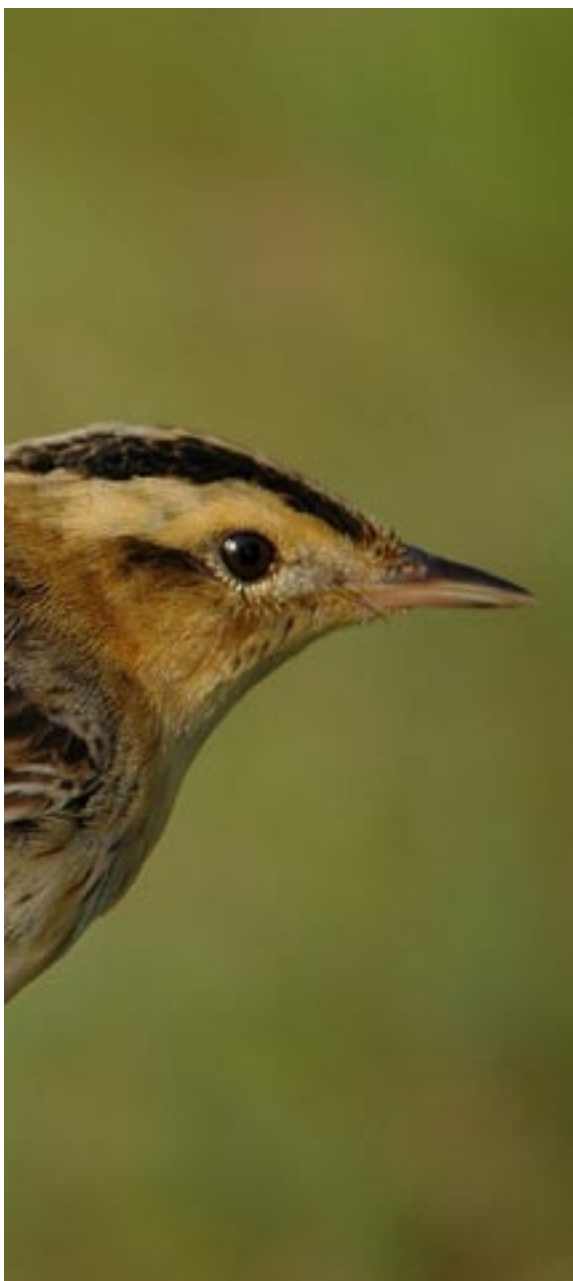
Wat zijn groene en blauwe diensten?

Groene en blauwe diensten (GB-diensten) zijn projecten en activiteiten op het gebied van landschap, natuur en water, cultuurhistorie en recreatie die de kwaliteit en toegankelijkheid van het landelijk en stedelijk gebied verhogen en die verder gaan dan de wettelijke plicht hiertoe, uitgevoerd door een of meer particuliere grondgebruikers: landbouwers, landgoederen, recreatiebedrijven en overige particulieren. GB-diensten zijn niet verplicht en kunnen zowel betaald als onbetaald worden geleverd. GB-diensten spelen in op de publieke, collectieve vraag naar landschap, natuur en water waarvoor de overheden (rijk, provincies, gemeenten en waterschappen) verantwoordelijkheid dragen. De overheid (rijk, provincie en gemeenten) is wel een belangrijke, maar niet de enige opdrachtgever waar het gaat om Groene en Blauwe diensten.

Bij groene diensten gaat het om beheer, aanleg, herstel en vergroten van de toegankelijkheid van landschap en natuur en bij blauwe diensten om waterberging, waterconservering en verbetering van de grondwater en oppervlaktewaterkwaliteit. GB-diensten betreffen bovenwettelijke activiteiten, dus meer dan Goede Landbouwpraktijk. Het gaat om actief beheer en is geen schaderegeling. Groene en Blauwe dienstverlening is daarom openbare dienstverlening op vrijwillige basis, waarmee de particulier of agrariër op zijn ondernemerschap wordt aangesproken om aan beheer te doen (marktwerking creëren).

Bron: Beleidskader Groen-Blauwe Diensten provincie Overijssel (GS, 2006)

Uitvoeringsprogramma behorend bij Toekomstvisie AVRN periode 2006 - 2007			
Activiteit		Verantwoordelijk	Tijdbalk
1.	Starten Voorlichtingscampagne: "Gebruik Nederlands Riet!".	AVRN	Najaar 2006
2.	Starten discussie over de hoogte van de vergoedingen uit het Programma Beheer.	AVRN / NM / SBB / LNV	Najaar 2006
3.	Starten discussie over het toevoegen van extra rietpakketten aan het Programma Beheer (bijv. voor overjarig riet).	AVRN / NM / SBB / LNV	Najaar 2006
4.	Afronden discussie over toepassing PB op gronden van SBB.	LNV / SBB	Zomer 2006
5.	Projectopdracht / actieprogramma schrijven voor rietsnijden als GB-Dienst (indienen bij provincies, gemeenten en waterschappen).	AVRN / Stimuland	Zomer / najaar 2006
6.	Nagaan of het ILG kan worden ingezet voor de financiering van "Natuurlijk Rietsnijden".		
7.	Op grote schaal nieuw open water maken (om over een aantal jaren jong rietland te krijgen).	NM / SBB / AVRN	aanvraag: 2006 / 2007
8.	Op grote schaal rietland afplaggen in de bestaande natuurgebieden.	AVRN / NM / SBB	
9.	Realisatie van nieuwe rietgebieden (actualisatie Gebiedsperspectief NW Overijssel).	Provincie Overijssel	
10.	Inkomsten uit toerisme en OZB (in relatie tot rietteelt) beter in beeld brengen.	Gemeenten	Najaar 2006
11.	Starten van een project: "Optimaliseren bedrijfsvoering rietbedrijven" (voorlichting en cursussen).	Stimuland	Najaar 2006
12.	Peiling houden onder de leden naar de belangstelling voor ecologische rietteelt (gekoppeld aan keurmerk).	AVRN	Winter 2006 / 2007
13.	Voorlichtingsavonden "Natuurlijk Rietsnijden" + opzetten cursussen.	AVRN / Stimuland	Winter 2006 / 2007
14.	Onderzoek naar alternatieve toepassingen van riet.	LNV / NM / SBB	2006 / 2007

Colofon:

Deze brochure is in 2006 opgesteld door buro Natuur + Water
in opdracht van de Algemene Vereniging voor de Rietcultuur in Nederland.
Financiering drukwerk: Overlegorgaan Nationaal Park de Weerribben
Vormgeving en drukwerk: Bizzy Bee
Foto's: AVRn, bN+W, Lute Nederhoed en C. Schenk

Deze brochure is tevens te downloaden via:
www.buronatuurpluswater.nl

Algemene Vereniging
voor de Rietcultuur
in Nederland

Opgericht 1937

www.rietdekker.nl/avrn

www.npdeweerribben.nl

bN+W
buro Natuur + Water

www.buronatuurpluswater.nl

bizzy Bee

www.bizzybee.nl

Polder Nieuwkoop en Noorden

Toekomstvisie voor de rietcultuur in de Nederlandse laagveenmoerasgebieden.

www.rietdekker.nl/avrn